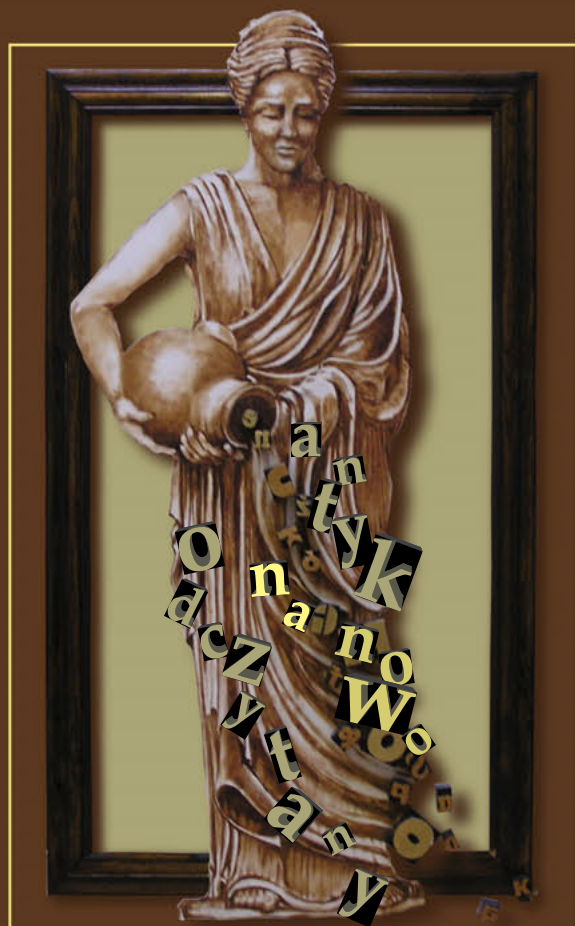

SZKICE O ANTYKU

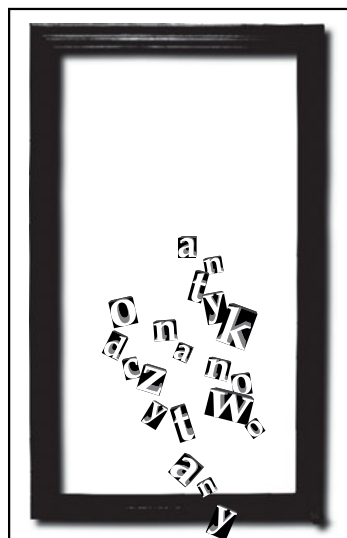
I

Antyk odczytany na nowo

WYDAWNICTWO
UNIwersYTETU ŚLĄSKIEGO
KATOWICE 2014

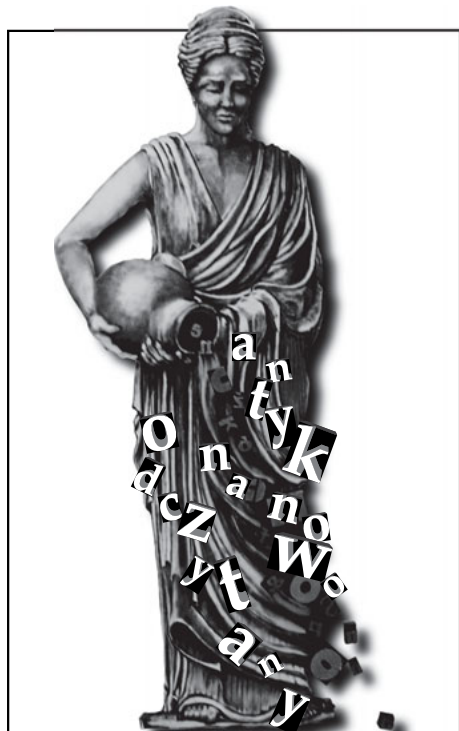
SZKICE O ANTYKU

NR 3228

SZKICE O ANTYKU

I

Antyk odczytany na nowo

pod redakcją
Anny Kucz i Patrycji Matusiak

Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego • Katowice 2014

Redaktor serii: Filologia Klasyczna
Tadeusz Aleksandrowicz

Recenzent
Marian Szarmach

Redakcja: Justyna Mroczkowska
Projekt okładki oraz łamanie: Paulina Dubiel
Redakcja techniczna: Barbara Arenhövel

Copyright © 2014 by
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
Wszelkie prawa zastrzeżone

ISSN 0208-6336
ISBN 978-83-8012-287-1
(wersja drukowana)
ISBN 978-83-8012-288-8
(wersja elektroniczna)

Wydawca
Wydawnictwo Uniwersytetu Śląskiego
ul. Bankowa 12B, 40-007 Katowice
www.wydawnictwo.us.edu.pl
e-mail: wydawus@us.edu.pl

Wydanie I. Ark. druk. 9,75. Ark. wyd. 12,0.
Papier objętościowy cream 70 g, vol. 2.0
Cena 24 zł (+ VAT)

Druk i oprawa: „TOTEM.COM.PL Sp. z o.o.” Sp.K.
ul. Jacewska 89, 88-100 Inowrocław

Spis treści

Odczytywanie antyku (<i>Anna Kucz</i>)	7
Monika Mansfeld	
<i>Sor, Plato, Aristoteles</i> , czyli o doktrynalno-biograficznych i symbolicznych odniesieniach do postaci historycznych w średniowiecznych komentarzach filozoficznych	11
Łukasz Tomanek	
Pogańskie źródło obrazu Trójcy Świętej w <i>Opera theologica</i> Mariusza Wiktoryna .	23
Monika Czarnuch	
Papuga Żłotoustego? Teofylakt z Ochrydy jako komentator Ewangelii Marka .	31
Łukasz Tomanek	
Platon jako wzór filozofa w twórczości Marsilia Ficina	41
Iwona Słomak	
„Attice dicere est optime dicere” – attycyzm z perspektywy XVII-wiecznej teorii wymowy (casus Kwiatkiewicza)	49
Claudio Salmeri	
La traduzione nella teorizzazione di scrittori e linguisti francesi dal Cinquecento al Novecento	65
Paulina Pietrzyk	
Biografie Cezara autorstwa Swetoniusza i Plutarcha jako źródła dla analizy propagandy w <i>De Bello Gallico</i>	77
Przemysław Chudzik	
Rola i znaczenie anegdot w antycznej biografii politycznej na przykładzie <i>Żywotów Cezarów</i> Swetoniusza	83

Maciej Gaździcki	
August – Karol – Bolesław. Wzorzec swetoniański a pisma Einharda i Anonima zwanego Gallem	91
Adrian Szopa	
Elementy biograficzne w twórczości panegirycznej Flawiusza Merobaudesa	101
Aleksander Musiał	
„Aut ille aut iste Alexander fuisse opinatur” – postać bohatera tytułowego w <i>Le Roman d’Alexandre</i> autorstwa Aleksandra z Paryża	113
Romuald Żurek	
Orygenes – dlaczego nie święty?	123
Adam Marcisz	
Konstantyn Wielki – nie taki święty, jak go piszą	131
Ewa Kurek	
Juliusz Cezar w średniowiecznej literaturze angielskiej	137
Tadeusz Aleksandrowicz	
Stan i perspektywy studiów nad antykiem w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach	143

Odczytywanie antyku

Świat i nasze istnienie ukazują się nam
nieuchronnie jako zagadka

Artur Schopenhauer¹

Profesor Stefan Srebrny podkreślał, że nie ma kultury bez tradycji i że postęp nie może skazywać na zagładę przeszłości, która jest fundamentem całej tradycji europejskiej. Przeszłość stale żyje w każdym niemal zjawisku naszej cywilizacji. Jednak tę ciągłość trzeba umiejętnie rozpoznać i zrozumieć. Cyprian Kamil Norwid, który nieustannie odwoływał się w swej twórczości do klasyków świata starożytnego i zastanawiał nad pojęciem oryginalności poetów, ich profetyzmu, naśladownictwa i interpretowania, pozostawił nam swoją propozycję odczytania antyku, która jest na tyle aktualna, że warto przywołać ją w całości²:

Ktoś powie, że czytać każdy umie; zaprawdę, mało kto czytać potrafi [...]. Znam bowiem kogoś, który wielkich korzyści z podróży odległych nie odniósł, ale starał się przynajmniej czytać Tacyta³ w Świątyni Pokoju,

¹ A. SCHOPENHAUER: *Świat jako wola i przedstawienie*. Przełożył, wstępem poprzedził i komentarzem opatrzył J. GAREWICZ. T. 1. Warszawa 1994, s. 642.

² Maciej Bielawski w sposób interesujący podpatruje warsztat Norwida, komentując również norwidowską jakość przekładów dzieł starożytnych, dokonanych jednakże z języka francuskiego. M. BIELAWSKI: *Norwid czyta Tertuliana*. „Vox Patrum” 1989. T. 15 (1988), s. 649–656. Artykuł pod tym samym tytułem opublikowany został na stronie [data dostępu: 1.04.13]: <http://maciejbielawskiessay.blogspot.com/2012/03/norwid-czyta-tertuliana.html>: „Poeta uchyla nieco drzwi, przez które można go dojrzeć w trzeciej lekcji rozprawy o Juliuszu Słowackim”.

³ Norwid był pilnym czytelnikiem i zapalonym wielbicielem Tacyta, któremu przyznawał „bezstronność”. Dzieła Tacyta *Roczniki* i *Dzieje* wymieniał wśród tych, które mogły rzeczywiście

a Wergiliusza⁴ opodal grobu jego, tragików greckich w amfiteatrach pompejańskich, Józefa Izraelitę⁵ i Ojców Kościoła⁶ w okolicach katakumb, pierwszo-chrześcijańskie rysunki symboliczne oglądając [...]. Nie nowy to zapewne, nie jedyny i nie główny czytania sposób, aby miejsce, mowę, odpowiednie przedmiotowi dobierać. Niektóre indyjskie poezje w lasach tylko się czytywały... Ten miejscowości warunek bezwiednie siłą się dziś zastąpić ilustracje, ale ilustracje te do treści drukowanych jako tło stosownie dobierane być winny, czego jeszcze nie bywa – pokazuje to wszakże, że nie wystarczy już dziś czytać jednym tylko organem, i że jakoby trzeba czytać wieloma razem władzami umysłu⁷.

Celem publikacji *Szkice o antyku* jest próba ukazania różnorodnych możliwości odczytywania antyku na przestrzeni wieków. Wokół tematu nawiązywania do antyku i zależności od nurtów z niego wypływających oscylują głównie spostrzeżenia Moniki Mansfeld, Łukasza Tomanka, Moniki Czarnuch, Iwony Słomak, a także Claudia Salmeriego. Należyte rozpoznawanie i kolekcjonowanie szczegółów kultury antycznej, a zwłaszcza z żywotów wielkich postaci świata antycznego doprowadzić może do namysłu nad całością duchowego doświadczenia starożytności. Pamiętać jednak należy, że można wykonać kopie starożytnej rzeźby, ale, jak podkreśla Whitehead, „nie można wykonać kopii starożytnego stanu umysłu. Wynikiem prób kopiowania może być co najwyżej maskarada. Można przeszłość zrozumieć, ale istnieje różnica między nowożytnymi a starożytnymi reakcjami na te same bodźce”⁸. Panegiryki, żywoty, biografie oraz autobiografie starożytnych postaci to niewyczerpane źródło inspiracji, które były odczytywane wedle paradygmatów zmieniających się wraz z tendencjami epok i ich uwarunkowaniami historycznymi. Sposób, w jaki patrzono na daną postać, niejednokrotnie kształtował się proporcjonal-

służyć „na pokrzepienie ducha”. Cf.: J. GOMULICKI: *Objaśnienia*. W: C.K. NORWID: *Pisma wybrane. Proza*. T. 4. Warszawa 1968, s. 578.

⁴ Norwid bardzo często przywoływał w swoich utworach grób Wergiliusza, który znajduje się na szczycie słynnej Groty Pauzylipu (Posilipo), zwanej również grota Wergiliusza. Norwid był w Neapolu w latach 1844, 1845 i 1848. Cf.: J. GOMULICKI: *Objaśnienia*. W: C.K. NORWID: *Pisma wybrane. Proza...*, s. 578.

⁵ Norwid wykorzystał *Historię wojny Żydowskiej* Józefa Flawiusza przy pisaniu *Quidama*. Cf.: J. GOMULICKI: *Objaśnienia*. W: C.K. NORWID: *Pisma wybrane...*, s. 579.

⁶ W pismach Norwida pojawiają się imiona Augustyna, Euzebiusza z Cezarei, Sulpicjusza Sewera, Minucjusza Feliksa czy Leona Wielkiego, jednak poeta szczególnie rozczytywał się w dziełach Tertuliana i jemu poświęcił najwięcej zainteresowania w różnych kontekstach. Nazywa go również „świętym mędrcem”; C.K. NORWID: *O sztuce dla Polaków IV*. W: IDEM: *Pisma wybrane...*, s. 226: „nie od rzeczy tu będzie przytoczyć słowa świętego mędrca Tertuliana”. Cf.: J. GOMULICKI: *Objaśnienia*. W: C.K. NORWID: *Pisma wybrane...*, s. 579; M. BIELAWSKI: *Norwid czyta Tertuliana*, s. 649–656.

⁷ C.K. NORWID: *O Juliuszu Słowackim. Lekcja III*. W: IDEM: *Pisma wybrane...*, s. 258–259 i 578–579.

⁸ A.N. WHITEHEAD: *Nauka i świat współczesny*. Przeł. S. MAGALA. Warszawa 1988, s. 146.

nie do wzrostu wiedzy na jej temat. Zmiany metod badawczych pozwoliły na formułowanie nowych hipotez i wyciąganie odmiennych, zaskakujących wniosków. Ten aspekt badawczy, ze szczególnym uwzględnieniem treści propagandowych oraz panegirycznych, podkreślają w swoich analizach Paulina Pietrzyk, Przemysław Chudzik, Maciej Gaździcki, Adrian Szopa, Aleksander Musiał. Artykuły Romualda Żurka, Adama Marcisza i Ewy Kurek zwracają uwagę na metamorfozy, jakim ulegała biografia, i sposób, w jaki zmieniał się wizerunek wielkich postaci świata starożytnego wraz z ponownymi odczytaniem ich śladów na kartach historii literatury.

Chcąc „wedrzyć się do samego serca starożytności”⁹, trzeba dysponować arsenalem instrumentów charakterystycznych dla filologa, filozofa, teologa, historyka, psychologa, muzykologa, archeologa, teatrologa, przy czym zdobywanie i osiągnięcie optymalnego stopnia posługiwania się nimi w sposób precyzyjny trwa latami, a nawet dziesiątkami lat. Stąd też studiom badawczym i dydaktycznym nad szeroko rozumianą kulturą antyczną, które mają charakter interdyscyplinarny i prowadzone są w ramach kilku dyscyplin naukowych, poświęcony jest ostatni artykuł niniejszej publikacji autorstwa Profesora Tadeusza Aleksandrowicza.

Na koniec życzę sobie i Autorom, a przede wszystkim Szanownym Czytelnikom, aby pierwiastek helleński i rzymski „nie zszedł w podglebie naszej kultury”, lecz aby „znów mógł się wydostać na powierzchnię i stać się na nowo źródłem, do którego nasza cywilizacja wraca, żeby się oczyścić i pokrzepić”¹⁰.

⁹ F. NIETZSCHE: *Pisma pozostałe 1862–1875*. Przeł. B. BARAN. Kraków 1993, s. 283.

¹⁰ J. PARANDOWSKI: *Wstęp*. W: T. ZIELIŃSKI: *Szkice antyczne*. Wybór A. BIERNACKI. Kraków 1971, s. 12.

I SZKICE O ANTYKCU

Więcej o książce

CENA 24 ZŁ | ISSN 0208-6336
(+ VAT) | ISBN 978-83-8012-288-8

